

Haalt de OPEC 1984?

DRS. W. F. VERHAGEN*

Inleiding

Binnen de OPEC neemt Saoedi-Arabië de sleutelpositie in. De afgelopen jaren heeft Saoedi-Arabië met grote moeite gepoogd de onbeheerste prijsstijging af te remmen en prijseenheid te herstellen. Deze situatie is nu volledig omgedraaid; Saoedi-Arabië staat voor de opgave de prijsval te stuiten en de eenheid weer te herstellen. Kan Saoedi-Arabië daarin slagen en zal de OPEC 1984 halen?

Wat zijn de veranderingen geweest, die deze drastische ommekeer teweeg hebben gebracht? Er zijn er enkele te noemen:

1. de gestage opkomst van niet-OPEC-landen als producenten van olie en de hieruit resulterende daling van het aandeel van de OPEC in de totale wereldolieproductie van 55% in 1974 tot 39,4% in 1981;
2. een enorme prijsstijging van ruwe olie. Een vat olie kostte in 1973 gemiddeld \$ 3,37; op 1 januari 1982 lag de gemiddelde prijs op \$ 33,85 per vat;
3. onder invloed van deze prijsstijging is in de geïndustrialiseerde landen een (onverwacht?) rigoreus energiebesparend en energiediversificerend beleid in gang gezet. Per eenheid van het bruto nationaal produkt in constante prijzen daalde de energieconsumptie tussen 1973 en 1980 in Nederland met 14,6%, in de Verenigde Staten met 12,8% en in Japan met 22%;
4. de inkomsten voor de OPEC-landen uit de export van olie hebben er toe geleid dat deze landen omvangrijke investeringsprogramma's hebben geformuleerd. Een aanzienlijk deel van de ingevoerde investeringsgoederen wordt in de geïndustrialiseerde landen gekocht. Van de totale import door de OPEC in 1981 is rond 70% of \$ 110 mrd. uit de OECD afkomstig.

De lopende rekening van de OPEC in 1982

Naar het zich nu laat aanzien, zal de gecumuleerde invloed van deze gebeurtenissen tot gevolg kunnen hebben dat de lopende rekening van OPEC als geheel in 1982 reeds in de rode cijfers komt. Daarnaast staat de toe-

komst van OPEC als producentenkartel op het spel. In december 1981 kwam de OECD nog met een raming van een *overschot* op de lopende rekening van de OPEC-landen van \$ 35 mrd. Hierbij baseerde de OECD zich op een produktieniveau van gemiddeld 22 mln. vaten per dag en een export tegen een prijs van \$ 35 per vat. Begin 1982 lag de OPEC-productie echter op gemiddeld 19,8 mln. vaten per dag, terwijl de gemiddelde OPEC-prijs op 1 januari 1982 \$ 33,85 per vat bedroeg. Uitgaande van deze cijfers en de OECD-ramingen t.a.v. de overige posten op de lopende rekening, betekent dit een *tekort* van \$ 9 mrd. in 1982. Tegen deze berekening kan als bezwaar worden aangevoerd dat de huidige prijs en produktie gezinszins voor het hele jaar 1982 hoeven te gelden.

Ten aanzien van de olieproductie in 1982 bestaan een aantal onzekerheden. In de eerste plaats betreft dit Saoedi-Arabië. De produktie in 1981 in Saoedi-Arabië in vaten per dag ontwikkelde zich als volgt: 1e kwartaal 1981: 10,2 mln.; 2e kwartaal 1981: 10,2 mln.; 3e kwartaal 1981: 9,9 mln.; 4e kwartaal 1981: 9,0 mln.; januari 1982: 7,9 mln. In antwoord op geruchten dat Saoedi-Arabië bereid zou zijn de dagproductie aanzienlijk in te krimpen, is verklaard dat het produktieplafond zal blijven op 8,5 mln. vaten per dag. Dit behoeft derhalve niet de werkelijk geplande of noodzakelijke produktie te zijn. Voor evenwicht op de lopende rekening is een minimale produktie van 6,4 mln. vaten per dag nodig. Was er dus begin 1981 nog een speelruimte van bijna 4 mln. vaten per dag, een jaar later is al 60% van deze speelruimte „verspeeld”.

Een ander punt is de huidige en gewenste produktie van Iran en Irak. Iran produceerde ooit 5,9 mln. vaten per dag (1976) en Irak 3,4 mln. vaten per dag (1979). Begin 1982 zitten beide landen op een niveau van ieder 0,95 mln. vaten per dag, maar zouden, in verband met de financiële lasten van hun onderlinge oorlog, de produktie substantieel willen verhogen. Komt er een einde aan de oorlog, dan zal met een extra aanbod van rond de 1 mln. vaten per dag in 1982 rekening moeten worden gehouden. Later kan een extra aanbod van 5 mln. vaten per dag worden verwacht. Ook Algerije (maximaal 1,2 mln. vaten per dag in 1978), Libië (2,1 mln. in 1977), Koeweit (2,5

mln. in 1979) en Nigeria (2,3 mln. in 1979) willen nu meer gaan produceren. Hun gezamenlijke productie lag begin 1982 op 4,2 mln. vaten per dag. Hier moet worden gedacht aan een gewenste groei met 2 à 3 mln. vaten per dag.

In verband met de omvangrijke investeringsprojecten moet er in wezen op worden gerekend dat praktisch alle olieproducerende landen hun productie zouden willen verhogen. Stagnerende vraag staat vooralsnog echter een produktiestijging in de weg. Onduidelijkheid heerst eveneens aan het prijzenfront. In pogingen om of het markt-aandeel terug te winnen of om toch maar de afzet op peil te houden, zijn veel landen overgegaan tot verlaging van de officiële verkoopprijs, dan wel tot het verlenen van — soms grote — kortingen op de officiële prijs. De gemiddelde OPEC-prijs is de grens van \$ 33 per vat dicht genaderd en het einde is nog niet in zicht. (Oliehandelaren spreken al van een prijs van \$ 25 à 28 per vat.) Voor de lopende rekening van OPEC als geheel, kan dit betekenen dat op een tekort van \$ 9 mrd. moet worden gerekend. Bij een aanzienlijke produktieverlaging moet een veel groter tekort niet worden uitgesloten.

Gevolgen voor OPEC als kartel

Wanneer bij het huidige produktieniveau al sprake is van dalende prijzen en wanneer de hierboven geraamde produktiestijgingen geheel of gedeeltelijk worden gerealiseerd, dan kan niet anders worden geconcludeerd dan dat de OPEC — met haar doelstelling van een gemeenschappelijk prijs- en produktiebeleid — zal falen. De enige die OPEC kan redden van een ondergang aan haar eigen beleid is Saoedi-Arabië. Met een aandeel van 40% in de totale OPEC-productie, is het beleid van Saoedi-Arabië doorslaggevend.

Saoedi-Arabië staat voor het volgende dilemma. Het zal mogelijk zijn OPEC te redden indien men bereid is de productie te verlagen tot 6,4 mln. vaten per dag met eventueel een gelijktijdige prijsverlaging van \$ 34 per vat tot \$ 30 per vat. Bij een nog lagere productie is de lopende rekening negatief en is Saoedi-Arabië zijn sleutelrol binnen OPEC kwijt. Tevens zullen een aantal andere olie-

landen terstond bereid zijn dit vacuüm op te vullen. Een lager OPEC-produktieniveau zal enerzijds het gemeenschappelijk prijsbeleid een reëler fundament geven, anderzijds zullen een aantal landen dan in financiële problemen komen. Alleen een rigoreuze heroriëntatie op het import- en investeringsbeleid kan dit voorkomen. Een dergelijke verlaging van de OPEC-productie betekent echter dat de rol van OPEC verder in belang zal afnemen. Of ook dan nog een oliekartel kan functioneren, lijkt onwaarschijnlijk. Het alternatief voor Saoedi-Arabië is handhaving van de productie op 7,5 à 8 mln. vaten per dag. Dit betekent dat de wereldoliemarkt gedurende lange tijd met een aanbodoverschot krijgt te maken. De invloed hiervan op de prijs van olie is — voor de „high absorbers” onder de OPEC-landen — rampzalig. Om de afzet op peil te houden zouden ze tot ongekende prijskortingen worden gedwongen. Van een gemeenschappelijk produktie- en prijsbeleid is dan geen sprake meer. De OPEC is dan verleden tijd.

Conclusie

Beide alternatieven voor Saoedi-Arabië leiden uiteindelijk tot hetzelfde eindpunt: de OPEC als kartel heeft zijn tijd gehad. Wat in het algemeen voor een producentenkartel geldt, geldt óók voor de OPEC. Teveel deelnemers aan het kartel of toetreders tot de markt buiten het kartel om, leiden — op den lange duur — tot een onwerkbaar situatie. Daarnaast blijkt dat zelfs voor een dermate belangrijk produkt als olie, het niet op lange termijn mogelijk is om tegen de markt in een prijsbeleid te voeren.

W. F. Verhagen

---

*De auteur is medewerker van het economisch bureau van de Amro Bank. Het artikel is geschreven à titre personnel.